

รหัสโครงการ: สัญญาเลขที่ RDG4540015

ชื่อโครงการ: " การใช้สื่อละครเพื่อการพัฒนาชุมชน ของกลุ่มละครมะขามป้อม :
กรณีศึกษาจากพื้นที่ทำงานที่มีบริบทแตกต่างกัน 4 พื้นที่ "

ชื่อนักวิจัย: ดวงแข บัวประโคน¹, สุคนธ์จิต วงษ์เฝือก²

¹ กลุ่มละครมะขามป้อม

E-mail address: sukonthajit@yahoo.com, bduangkhae@yahoo.com

ระยะเวลาโครงการ: มกราคม 2545 - มิถุนายน 2546

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง "การใช้สื่อละครเพื่อการพัฒนาชุมชนของกลุ่มละครมะขามป้อม:กรณีศึกษาจากพื้นที่ทำงานที่มีบริบทแตกต่างกัน 4 พื้นที่" มุ่งศึกษาพัฒนาการ กระบวนการ กลยุทธ์ และผลของการใช้สื่อละครเพื่อการพัฒนาของกลุ่มละครมะขามป้อม ตลอดจนศึกษาปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ในการนำสื่อละครเพื่อการพัฒนาไปใช้ในงานพัฒนาชุมชนในพื้นที่ทำงานที่มีบริบทแตกต่างกัน 4 พื้นที่ดังนี้ 1) กลุ่มเยาวชนมะขามแก้ว พื้นที่โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน 2) กลุ่มละครเยาวชนเพื่อชุมชนดาวลูกไก่ อ.นครไทย จ. พิษณุโลก 3) กลุ่มเยาวชนสืบสานวัฒนธรรมครองแครง อ.เสนา จ.พระนครศรีอยุธยา 4) กลุ่มเยาวชนฝันละไมวัยละมุน พื้นที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กเยาวชน จ. สงขลา โดยมีระยะเวลาที่ในการวิจัยรวมทั้งสิ้น 18 เดือน (1 มกราคม 2545 - 30 มิถุนายน 2546) ทั้งนี้ในการวิจัยดังกล่าวจะศึกษาข้อมูลด้านเอกสาร ซึ่งประกอบด้วย หลักสูตร และบันทึกการอบรม เอกสารรายงานและสรุปผลการทำงานของกลุ่มละครมะขามป้อมตลอดจนเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวกับประวัติการทำงานขององค์กร และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การประชุมกลุ่มย่อย รวมถึงการใช้กระบวนการศึกษาข้อมูลแบบมีส่วนร่วมกับกลุ่มกรณีศึกษาทั้งหมด

ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้ ด้านพัฒนาการการทำงานของกลุ่มละครมะขามป้อมสามารถแบ่งได้เป็น 3 ยุคใหญ่ๆ คือ ยุคละครเร่ (Touring theatre period) และการอบรมทักษะละคร-สื่อการสอนแบบละคร พ.ศ. 2523 – 2531, ยุคละครเพื่อการพัฒนา (Theatre for development period) พ.ศ. 2532 – 2542 และยุคละครชุมชน (Community theatre period) และลิเกมะขามป้อม พ.ศ. 2542 – ปัจจุบัน โดยกลุ่มละครมะขามป้อมได้ใช้เครื่องมือสำคัญคือ กระบวนการละครเพื่อการพัฒนา 7 ขั้นตอน ซึ่งประกอบด้วย ขั้นที่ 1 การเตรียมงานและการประสานงาน ขั้นที่ 2 การฝึกทักษะการแสดงและทักษะละคร ขั้นที่ 3 การศึกษาข้อมูลและประเด็น

ปัญหา ชั้นที่ 4 การผลิตผลงานละคร ชั้นที่ 5 การจัดแสดงละคร ชั้นที่ 6 การประเมินผลและสรุปบทเรียน และชั้นที่ 7 การวางแผนงานในระยะต่อไป

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มละครมะขามป้อมได้ใช้กระบวนการละครเพื่อการพัฒนาข้างต้นกับพื้นที่ทำงานทั้ง 4 พื้นที่ ซึ่งมีบริบทชุมชนและกลุ่มเยาวชนที่แตกต่างกัน ทำให้ต้องใช้กลยุทธ์ที่มีความยืดหยุ่น สามารถผันแปรไปได้ตามสถานการณ์ของแต่ละพื้นที่ โดยกลยุทธ์การทำงานละครเพื่อการพัฒนาที่สำคัญที่ทางกลุ่มได้นำมาใช้ ประกอบด้วยกลยุทธ์จำนวน 8 กลยุทธ์ด้วยกันคือ กลยุทธ์ที่ 1 “เยาวชนเป็นศูนย์กลาง” กลยุทธ์ที่ 2 “ยืดหยุ่นกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน” กลยุทธ์ที่ 3 “ละครเพื่อการพัฒนา สื่อสารประเด็น” กลยุทธ์ที่ 4 “เน้นสร้างการมีส่วนร่วม โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน” กลยุทธ์ที่ 5 ผลักดันให้ “Local” ต้องเป็น “Hero” กลยุทธ์ที่ 6 “ทำงานด้วยกัน สนุกสุขสันต์ทุกขั้นตอน” กลยุทธ์ที่ 7 “เล่นให้แบบไทย มัดใจทั้งชุมชน” และกลยุทธ์ที่ 8 “เชื่อมั่นในความหลากหลาย”

ภายหลังจากที่กลุ่มละครมะขามป้อมได้ใช้กลยุทธ์ทั้ง 8 ประการนี้ ในการนำสื่อละครไปใช้พัฒนาชุมชน ในบริบทที่แตกต่างกัน 4 พื้นที่อันเป็นกรณีศึกษา พบว่าผลการพัฒนาระดับบุคคลของกลุ่มเยาวชนทั้ง 4 พื้นที่โดยภาพรวมมีการพัฒนาแทบทุกด้านในระดับที่ใกล้เคียงกัน โดยมีผลการพัฒนาระดับบุคคลทั้งจุดร่วมและจุดต่างดังนี้ คือ ผลการพัฒนาระดับบุคคลที่เป็นจุดร่วมได้แก่ การพัฒนาในด้านความรู้เกี่ยวกับกระบวนการละครเพื่อการพัฒนา, การพัฒนาด้านความภาคภูมิใจในคุณค่าของตนเอง (Self-Esteem), การพัฒนาด้านศักยภาพในการรวมกลุ่มกันจัดกิจกรรมละครเพื่อการพัฒนาชุมชนด้วยตนเอง, การพัฒนาศักยภาพในการถ่ายทอดกระบวนการจัดกิจกรรมจากพื้นที่ผู้รู้หนึ่ง, การพัฒนาศักยภาพในการจัดอบรมกระบวนการละครเพื่อขยายผลให้กับเยาวชนกลุ่มอื่นๆ และเมื่อเรียนจบ (หรือครบกำหนดพันธกิจ) พบว่ามีสมาชิกของกลุ่มเยาวชนทั้ง 4 กลุ่ม ได้กลับมายังชุมชน เพื่อทำงานพัฒนาชุมชนกับองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่อย่างน้อยกลุ่มละ 1 คน

ในส่วนผลของการพัฒนาระดับบุคคลที่เป็นจุดต่าง ได้แก่ 1.การพัฒนาความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน, ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญา รากฐานความเชื่อของท้องถิ่น, ความรู้เกี่ยวกับปัญหาของชุมชน ประเด็นปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาโรคเอดส์ 2. ผลการพัฒนาในด้านทัศนคติและจิตใจในเรื่องความภาคภูมิใจในชุมชน หรือชาติพันธุ์ของตนเอง การเกิดแรงบันดาลใจที่จะศึกษาวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ความภาคภูมิใจในศิลปะและภูมิปัญญาพื้นบ้านและแรงบันดาลใจที่จะดำเนินกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของชุมชนตนเอง 3. ผลการพัฒนาด้านพฤติกรรมและศักยภาพ ซึ่งทั้ง 3 ข้อเกิดจากความแตกต่างทางด้านบริบทของแต่ละพื้นที่เป็นสำคัญ

นอกจากกระบวนการละครเพื่อการพัฒนาที่กลุ่มละครมะขามป้อมใช้ จะก่อให้เกิดผลการพัฒนาระดับบุคคลแล้ว ยังก่อให้เกิดผลการพัฒนาระดับชุมชนดังนี้ คือ สื่อละครเพื่อการพัฒนาได้เปิดพื้นที่การสื่อสารใหม่ๆ ขึ้นภายในชุมชน, ทำให้ครอบครัวและชุมชนเปิดมุมมองใหม่กับเยาวชน,

ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในชุมชน, ชุมชนมีการยอมรับในสื่อละครเพื่อการพัฒนาว่าเป็นสิ่งที่มีประโยชน์, ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน, เป็นสื่อที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์เชื่อมโยงได้ดีทั้งความสัมพันธ์ระหว่างเยาวชนกับเยาวชน เยาวชนกับครอบครัว บุคคลกลุ่มต่างๆในชุมชน วิทยากร และชุมชนภายนอกหรือบุคคลภายนอก, ละครเพื่อการพัฒนาสามารถเป็นทางเลือกที่ดีสำหรับชุมชน และยังสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อวิถีชีวิตและจิตสำนึกของเยาวชนในชุมชนอีกด้วย

จากผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้กระบวนการละครเพื่อการพัฒนาชุมชน ของกลุ่มละครมะขามป้อม ในพื้นที่ทำงานที่มีบริบทแตกต่างกัน 4 พื้นที่ ยังพบว่าปัจจัยร่วมที่มีอิทธิพลต่อการทำงานละครเพื่อการพัฒนาชุมชน 8 ประการ ที่เป็นทั้งปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรคได้ในตัวเองเรียงลำดับความสำคัญดังนี้คือ 1. ปัจจัยด้านการสนับสนุนขององค์กรผู้รับผิดชอบเยาวชนในพื้นที่ 2. ปัจจัยด้านระยะเวลาในการดำเนินงานและความต่อเนื่องในการจัดกิจกรรม 3. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมและบริบทของชุมชน 4. ปัจจัยด้านบริบทพื้นฐานและสถานภาพของกลุ่มเยาวชน 5. ปัจจัยด้านความร่วมมือและมีมีส่วนร่วมของชุมชน 6. ปัจจัย ด้านความสัมพันธ์ของผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดของชุมชน 7. ปัจจัยด้านการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องของกลุ่มละครมะขามป้อม 8. ปัจจัยด้านงบประมาณในการสนับสนุนกิจกรรม

คำหลัก ละครเพื่อการพัฒนาชุมชน, สื่อละครเพื่อการพัฒนา, กลุ่มละครมะขามป้อม

Project Code: RDG4540015
Project Title: "The process of using drama/theatre for community development by the Makhampom Theatre Group: a framework on different contexts"
Investigator: Buaprakhon D.¹, Wongphuek. S.²
Makhampom Theatre group¹,
E-mail address: sukonthajit@yahoo.com, bduangkhae@yahoo.com
Project duration: January 2002 - June 2003.

Abstract

The research addresses the topic, "The process of using drama/theatre for community development by the Makhampom Theatre Group: a framework on different contexts", and is focused on the development of strategy and the results of the process of using theatre for development.

In each case, the progressive and regressive factors, or strengths and weaknesses of the process are addressed, as the Makhampom Theatre Group typically applies theatre for community development different in response to the needs and context of each different community.

The framework covers these case studies:

1. Makhamkaew youth group, located at Suksasongkror school, Mung district, Maehongson province - a group consisting of 6 ethnic minority groups;
2. Dao Look Gai youth theatre for community group, located in Nakornthai district, Phitsanulok province .
3. Krongkrang youth culture group, located in Sena district, Ayuthaya province .
4. Fun Lamai Wai Lamoon group, located at the Songkla Youth Detention Centre, Songkla province – a group of male youth participants all in detention for criminal acts.

The timeframe for this research was approximately 18 months, within the period of 1st January 2002 to the 30th June 2003.

The methodology of the research was based on a qualitative approach involving the collection of data (curricula & documents, training records, reports, chronologies, evaluations of local partners, and Makhampom assessments of results and lessons learnt) and in-depth interviews with the Makhampom Theatre Group and all case studies on the participatory approach and results.

The research can be summarized as follows:

1. the process of the development of the Makhampom Theatre Group can be divided into 3 periods, namely,
 - touring theatre and theatre education training, from 1980 – 1988;
 - theatre for development, from 1988 – 1999;
 - community theatre and likay Makhampom (Makhampom musical folk theatre), from 1999 – present.

The methodological approach of the Makhampom Theatre Group can be described in terms of 7 steps:

1. preparation & coordination
2. theatre & performance training
3. research & analysis of the target conflicts/problems/issues
4. production development process
5. performance
6. conclusion & evaluation
7. pre-planning for the next project

The Makhampom Theatre Group has been applying these steps in the case studies, which are characterized by distinctly different community contexts and youth participant backgrounds, hence, the strategies require a flexibility in adapting to each situation.

In these case studies, the strategies for theatre for development have 8 common themes, namely:

1. youth oriented/youth centered.
2. flexibility (within each community)
3. multi dimensional & multi functional

4. community-driven, in terms of location and participatory approach
5. localization
6. mutual enjoyment and happiness
7. Thai character - 'a Thai charm and sensibility'
8. Multiplicity

Since the Makhampom Theatre Group has adopted these strategies in the conceptualization of the theatre for community development process in each of the 4 case study areas, the outcomes in terms of youth individual development is largely consistent.

However, differentiation in individual development outcomes can be described according to:

- the development of knowledge of theatre for community development;
- the development of self-esteem;
- the potential to work cooperatively in the theatre for community development process;
- the transfer of the process of theatre through seniority;
- The ability to transfer the processes to the other youth group after graduation or release (ie. for youth in detention). We found at least one participant of each youth group returned to develop their community and create their own non-governmental organization.

Individual development outcomes include:

1. an awareness of local cultural knowledge, customs, traditions and belief systems, and an understanding of the problem facing each community, such as drugs and AIDS;
2. a consciousness of attitude and mind, particularly, in terms of their self-esteem in the community or ethnic group, which encouraged further study and pride in local knowledge and culture and promoted the ongoing conservation of their arts, culture and local knowledge base;
3. behavioral awareness and personal potentials.

All of these outcomes are manifested differently in each case study context. Furthermore, the broader community development outcomes of the theatre for development process of the Makhampom Theatre Group include:

- creating space for dialogue and communication in the community;
- the family and community in general have improved attitudes to the youth
- community pride
- an acceptance of the value of theatre for community development
- the cooperation of the people in the community
- the process of developing good relationships, at the youth-youth and youth-family levels, and between the youth and scholars and other communities/people from other community;
- the affect on their attitudes & the way of life in their community.

From the research of the process of theatre for community development by Makhampom Theatre Group, 8 factors have been identified which characterize the nature of the projects:

1. levels of support for youth organizations in area
2. timescales and degrees of continuity in the activities
3. the environment in each community;
4. the foundations in community knowledge;
5. levels of cooperation and participation within the community;
6. the relationship of all participants to the community;
7. long term support from the Makhampom Theatre Group;
8. Financial support for the activities.

Key words : drama/theatre for community development, Theatre for development,
Makhampom Theatre Group.